AUT, XLII-XLIII, 2004-2005, p. 11-15

NUANȚE EXPRESIVE ALE NUMELOR DE PERSOANE RUSEŞTI CU SUFIXUL *-uša*

de

Maria ANDREI

Analiza numelor de persoane ruseşti din perspectiva caracterului lor expresiv arată că numele diferă între ele: unele sunt mai sugestive, altele mai individualizate. În diferite studii am evidențiat expresivitatea numelor ruseşti obținute cu sufixele subiectiv-apreciative ***-očka***, ***-ečka***, ***-en'ka***, ***-on'ka*** (2, p. 11-17), ***-ka*** (1, p. 167; 3, p. 5-13).

Au existat şi continuă să existe puncte de vedere diferite cu privire la diferențierea formelor scurte ale numelor, rezultate din abrevierea temei, de cele derivate cu sufixe cu valoare subiectivă (1, p. 160-167). Divergențele de păreri apărute în această problemă între diferitele şcoli – cea poloneză (6) şi cea germană (11) – sunt generate de fenomene onomastice specifice acestor limbi.

De exemplu, în limba germană, pe lângă formele scurte (germ. *Kurznamen*) şi cele cu valoare subiectivă (germ. *Kosenamen*), cercetătorul T. Witkowski (11, p. 18) mai delimitează: *Necknamen* (poreclă cu valoare de tachinare, enervare), *Scherznamen* (nume glumeț, poznaş), *Ulknamen, Spitznamen* (nume cu nuanță uşor negativă), *Spottnamen* (poreclă ironică), *Ekelnamen* (nume cu nuanță de batjocură caustică), *Schmeichelnamen* (nume de alint), *Schimpfnamen* (nume de ocară, de sudalmă), *Schadnamen* (nume păgubos) şi *Schmachnamen* (nume de ruşine, de dezonoare).

În limba rusă, pentru numele *Maria,* N. A. Petrovski, în *Dicționarul de nume de persoane ruseşti* (5, p. 315-321), înregistrează aproximativ 144 de forme; numelui plin *Ivan* şi formei hipocoristice *Vanja* i se pot adăuga peste 80 de sufixe, creându-se, astfel, forme noi, utilizabile în situații de vorbire specifice (*ibidem*).

Referitor la sufixele derivaționale specifice numelor ruseşti, se poate spune că nu există o echivalență totală sau o sinonimie absolută a lor. Acelaşi sufix onomastic nu imprimă întotdeauna numelui format pe baza lui una şi aceeaşi nuanță de alintare ori depreciativă. Valoarea semantică şi stilistică a sufixelor se evidențiază cu claritate în funcție de un context verbal sau situațional ori pe fondul întregului sistem de antropoforme întrebuințate în diferite zone ale teritoriului etnic. Forme cu aceleaşi sufixe,

BDD-A6348 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:00 UTC)

în teritorii şi contexte diferite, pot conota atitudini diverse ale vorbitorilor faţă de cel numit. Acelaşi sufix în limbi înrudite poate imprima sensuri diferite. De exemplu, sufixul *-ka* din numele polonez *Galka* nu este identic cu cel din numele rusesc *Galka*. Nuanţa semantică a numelui polonez corespunde nuanţei prezente în numele rusesc *Galjuša* (conotaţia de alintare). În cele ce urmează ne vom îndrepta atenţia asupra numelor de persoane ruseşti derivate cu sufixul *-uša*.

Numele cu sufixul *-uša*, *Katjuša, Tanjuša, Andrjuša* etc., au un caracter dublu: uneori pot fi alintătoare, alteori sunt lipsite de orice tip de sentiment de căldură. Cercetătorul polonez E. Stankiewicz afirmă că acest sufix „are un sens familiar şi alintător” (7, p. 159) spre deosebire de alte sufixe, ca de exemplu *-en'ka* sau *-očka*, considerate doar alintătoare.

Pe de altă parte, B. V. Bratus (4, p. 33) arată că prin alăturarea sufixului *-uša* unor nume de persoană se obţin diminutive de tipul: *Il'ja* > *Iljuša*, *Katja* > *Katjuša*, *Pavel* > *Pavluša*, iar de la anumite substantive şi adjective – diminutive-alintătoare care au, însă, o nuanţă dialectală.

În romanul lui L. N. Tolstoi, *Învierea*, *Katjuša* este numele eroinei care, trăind într-o familie de nobili, ocupă o poziţie intermediară: de fiică adoptivă şi de slujnică. Numele *Katen'ka* ar fi sunat pentru ea prea gingaş, iar *Kat'ka* prea categoric: „Astfel crescută, fetiţa era pe jumătate slujnică, pe jumătate copil de suflet. Şi numele îi era pe potriva situaţiei sale – nu i se spunea alintător – *Katen'ka*, dar nici grosolan – *Katka*, ci într-un fel intermediar – *Katiuşa*” (L. N. Tolstoi, *Opere* în 14 vol., vol. XIII, *Învierea*, p. 10).

O tânără Sonja, întrebată fiind cu ce nume i se adresează cei din jur, a răspuns: cunoştinţele şi prietenii, aflaţi pe o poziţie neutră, o numesc S*onečka*; cu forma *Sonjuša* i se adresează persoanele apropiate. Pentru ea, această adresare sună intim şi este încărcată afectiv (8, p. 89).

Purtătorii limbii şi lingviştii susţin că, în cazul de faţă, preferinţa pentru o anumită formă depinde de contextul de vorbire, de particularităţi individuale de folosire şi chiar de acordul personal. O astfel de argumentare poate fi acceptată. Credem, însă, că este posibilă şi o invariantă semantică, compatibilă cu un număr mare (dar limitat) de interpretări. Evidenţierea invariantei semantice este, uneori, dificilă, dar nu imposibilă.

Dacă analizăm numele pline nemarcate *Andrei, Vera,* care nu au o formă hipocoristică nemarcată, observăm că derivatele lor cu sufixul *-uša*, *Andrjuša, Veruša*, sună intim şi alintător. Comparând, însă, aceste nume cu numele care au o formă hipocoristică nemarcată cu tema în consoană moale, de tipul *Katja*, vom vedea că sensul alintător al formei cu sufixul *-uša* este mai puţin evident, deoarece în perechea *Katjuša – Katen'ka,*

BDD-A6348 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:00 UTC)

Katen'ka sună mai gingaş. Remarca lui L. N. Tolstoi despre raportul dintre *Kat'ka, Katen'ka* şi *Katjuša* întăreşte şi susţine această afirmaţie.

Faptul că forma *Katen'ka* sună mai gingaş nu înseamnă că numele *Katjuša* este perceput ca mai puţin alintător. Diferenţa este de natură calitativă între gingăşia „uşoară" redată de forma *Katen'ka* şi gingăşia „mai pronunţată", alintarea „serioasă", matură, conştientă în forma *Katjuša.* În cunoscutul cântec rusesc „Katjuša", pe fata care-şi aşteaptă iubitul plecat pe front o cheamă *Katjuša* nu *Katen'ka*: „Vychodila na bereg *Katjuša*". Atmosfera de aşteptare îngrijorătoare prezentă în cântec a putut fi redată doar de forma *Katjuša*. Numele *Katen'ka* nu s-ar fi potrivit.

Afirmaţiile referitoare la *Katjuša – Katen'ka,* în egală măsură, pot fi transpuse şi formelor *Sonjuša – Sonečka.* Analizele arată că între cele două nume – *Sonečka* sună mai gingaş, dar *Sonjuša* poartă o încărcătură afectivă mai pronunţată. În cultura şi civilizaţia rusă, comunicanţii, cu uşurinţă, îşi exprimă gingăşia unii faţă de alţii, în vreme ce forme „mai serioase", cum sunt *Vanjuša, Sonjuša*, semnifică ceva mai mult decât o simplă gingăşie. Un exemplu asemănător se poate identifica în engleza australiană, unde cuvintele *dear* „drag" şi *love* „dragoste" sunt utilizate în mod standard de către funcţionarii din magazine şi baruri ca adresare tuturor clienţilor, iar numele *Deb > Debbie* şi *Pen > Penny,* a căror sonorizare nu sună atât de alintător, sunt folosite doar de către prieteni foarte apropiaţi (9, p. 98).

B. V. Bratus (4, p. 33) numeşte formele de tipul *Katjuša, Iljuša* diminutive. Credem, ca Anna Wierzbitcka (10, p. 134), că ar fi mai potrivit să le numim forme alintător-augmentative. Dacă unei fetiţe, numită frecvent *Sonečka* sau *Tanečka*, uneori i se adresează *Sonjuša, Tanjuša,* o adresare de acest tip sună mai matur, ca şi când ar fi orientată într-o formă serioasă şi în acelaşi timp alintătoare spre o persoană „mare". Pentru ea, aceasta va semnifica mai mult decât forma alintătoare obişnuită *Sonečka* sau *Tanečka.*

Menţionăm că în cazul numelor de persoane nemarcate de tipul *Vera,* formele cu sufixul *-uša,* de exemplu, *Veruša,* nu produc o impresie „augmentativă", deoarece ele se percep nu numai pe fondul numelui *Vera,* dar şi *Veročka* sau *Veruša* şi a altor forme alintătoare. Comparativ cu *Veročka, Veruša* este „augmentativ", dar aceeaşi formă raportată la *Vera* – nu capătă această nuanţă. În cazul numelor pline nemarcate, de tipul *Andrei*, care nu au derivate hipocoristice nemarcate şi nici derivate alintătoare nemarcate, forma cu sufixul *-uša – Andrjuša*, este mai puţin „augmentativă".

Când L. N. Tolstoi, cu referire la fiul său *Andrei*, a folosit adresarea *Andrjuša*, aceasta a conţinut, cu siguranţă, un ton ocrotitor şi respectuos.

BDD-A6348 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:00 UTC)

Având, într-o oarecare măsură, o nuanță familiară, *Andrjuša* sună mai matur decât *Andrei.* În acelaşi timp, *Sonjuša* sună mai respectuos şi mai matur decât *Sonečka*; în mod similar, *Katjuša* față de *Katen'ka.*

Într-un anumit grad, formele de tipul *Andrjuša*, raportate la numele pline, ocupă o poziție paralelă, asemănătoare celei ocupate de derivatele cu sufixul *-ša* (*Griša, Nataša*), raportate la numele pline *Grigorij, Natalija.* Ele sunt, însă, mai alintătoare, deşi nu sună atât de gingaş ca şi corelatele lor – *Katen'ka, Sonečka* – cu sufixul *-en'ka* şi cu sufixul *-očka*.

Un exemplu la fel de convingător şi de sugestiv este *Iljušečka*, numele eroului lui F. M. Dostoievski din romanul *Fraţii Karamazov*. Sufixul *-ečka* (ca în *Sonečka*) atribuie acestui nume trăsătura „de copil" şi exprimă atitudinea de uşoară gingăşie. Selecția formei cu sufixul *-ečka*, aici, şi nu a celei cu sufixul *-uša*, imprimă acestui nume o nuanță afectivă care nu este în formele *Sonečka* sau *Vanečka.* Sufixul *-uša* exprimă atitudinea de apropiere, care, în condiții normale, nu poate fi corelată cu copiii mici. Formativul *-ečka* subliniază gingăşia care, în mod obişnuit, se asociază cu copiii de vârstă mică. Prin urmare, numele *Iljušečka* conține *apropiere* şi *gingăşie*; el sună alintător şi respectuos şi, la modul ideal, se potriveşte acestui personaj fermecător.

Trecerea de la forma nemarcată la forma cu sufixul *-uša* presupune schimbarea atitudinii, de obicei în direcția exprimării căldurii sufleteşti, a seriozității intime. De exemplu, în romanul lui Soljenițîn, *V kruge pervom*, colega de cameră a eroinei schimbă adresarea *Nadja* cu *Nadjuša*, exprimându-şi în acest fel simpatia: „čto s toboj, *Nadjuša?* Ty utrom ušla vesjolaja". Slova byli sočuvstvenuye, no smysl ich byl – razdraženie" (p. 67).

În această propoziție, simpatia este exprimată în forma numelui *Nadjuša.* Sentimentele bune şi seriozitatea, în combinație cu întrebarea *Čto s toboj* transmit o atitudine de simpatie.

Prin urmare, formula semantică ce poate include nuanțele expresive ale formelor cu sufixul *-uša*: *Katjuša, Sonjuša, Andrjuša*, prezentate mai sus, poate fi exprimată astfel: eu am față de tine sentimente bune, altele decât sentimentele ce le am față de copii.

BIBLIOGRAFIE

Andrei, Maria, *Antroponimia şi conotația lingvistică,* Timişoara, Editura Mirton, 1998.

Andrei, Maria, *Forme expresive ale numelor de persoane ruseşti*, în „Analele Universității din Timişoara", Seria Ştiințe Filologice, XLI (2003), p.11-17.

BDD-A6348 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:00 UTC)

Andrei, Maria, *Nume de persoane ruseşti cu sufixul –**Ka**,* în *Probleme de filologie slavă*, XII, Timişoara, TUT, 2004, p. 5-13.

Bratus, B. V., *The formation and expressive use of diminutives*. Cambrige: Cambrige University Press, 1969.

Петровский, Н. А., *Словарь русских личных имен*, Москва, Русский язык, 1980.

Rospond, S, *Slowianskie hipocorystyka imienne typu Rasz, Rach, Ral…* în *Sprawozdania Wrocławskiego towarzystwa naukowego,* Wrocław, 1963, 18A, p. 40-73.

Stankievicz, E., *Declension and gradation of Russian substantives*, the Hague: Mounton, 1968, p.159.

Суслова, А. В., Суперанская, А. В., *О русских именах*, Лениздат, Ленинград, 1978.

Van Buren, H., *American ways with names*, în Wierzbitcka Anna, *Язык. Культура. Познание*, Москва, Русские словари, 1997, p. 89-119.

Wierzbitcka, Anna, *Язык. Культура. Познание*, Москва, Русские словари, 1997.

Witkowski, T., *Grundbegriffe der NamenKunde,* Berlin, 1964.

Экспрессивные оттенки русских личных имен
с суффиксом - *уша*
(Резюме)

В работе рассматриваются уменьшительные формы русских личных имен с суффиксом -*уша* и показываются их экспрессивные оттенки .

BDD-A6348 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:00 UTC)